

USAID
OD AMERIČKOG NARODA

FONDACIJA
Mozaik

ARGUMENTI ZA USVAJANJE FISKLANIH PODSTICAJA ZA DONIRANJE HRANE PRED ISTEKOM ROKA U BOSNI I HERCEGOVINI

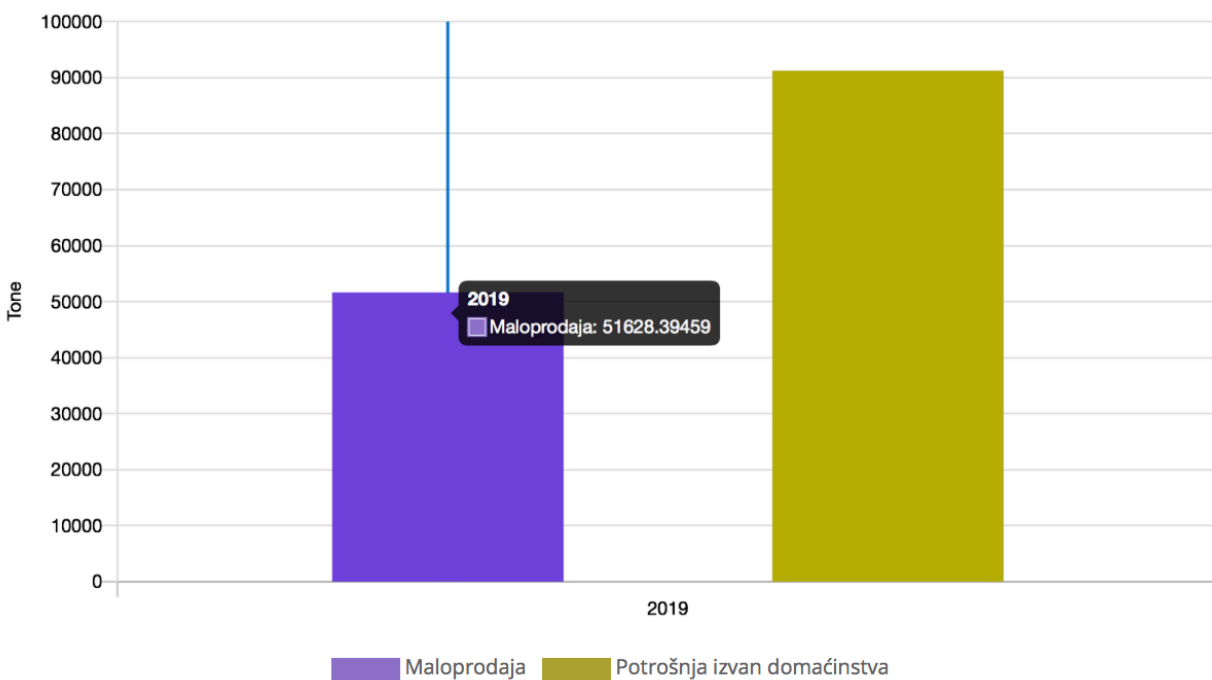

<https://filantropija.lonac.pro>

Neiskorištena hrana završava na deponijama

Kompanije bacaju ogromne količine hrane koju nisu prodale. U BiH se godišnje u prosjeku baci oko 44 tone hrane po stanovniku iz maloprodaje i potrošnje izvan domaćinstva (ugostiteljstvo, i sl.). Ovaj podatak postaje i više poražavajući ukoliko se doda i otpad hrane iz domaćinstava, što onda znači da se po stanovniku baca godišnje 126 tona hrane.

Grafikon 1: Količina otpada od hrane (u tonama) za 2019. u BiH

Izvor: Agencija za statistiku BiH, UN ciljevi održivog razvoja

Kako ne bi bile obavezne da plaćaju porez na dodatu vrijednost (PDV) na hranu pred istekom roka, tj. na hranu koju ne mogu prodati, kompanije su obavezne da takvu hranu spaljuju na deponijama uz prisustvo sanitarnog inspektora.¹

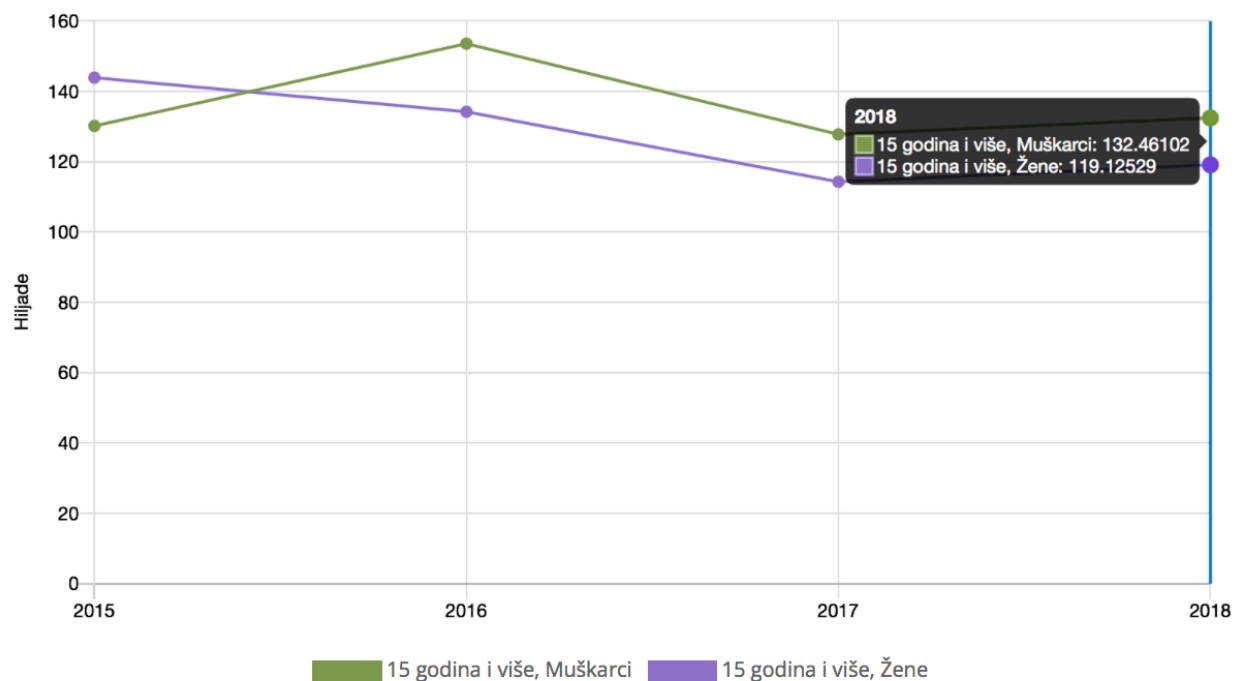
¹ „Na rashod nastao zbog proteka roka trajanja dobara ne plaća se PDV, pod uslovom da je rok trajanja utisnut na ambalaži proizvoda ili je na drugi način određen od strane proizvođača, a pri

Siromaštvo i glad u konstantnom porastu

Oko 20% stanovništva u BiH je siromašno. Vrlo je moguće da je ovaj procent i veći s obzirom na ekonomsku krizu koja je nastala i još se razvija kao posljedica COVID-19 pandemije i čije razmjere još uvijek je teško precizirati. Siromaštvo u BiH je i u konstantnom porastu.

Pored siromaštva zabilježen je rast gladi i općenito nesigurnosti u hrani. Posebice je COVID-19 pandemija kao i migrantska kriza ukazala na grupe stanovnika koje nisu u mogućnosti da se snadbijevaju osnovnim potrepštinama pa i hranom: starije osobe i penzioneri, osobe u pokretu, samohrane majke i sl.

Grafikon 2: Ukupna populacija u umjerenoj ili ozbiljnoj nesigurnosti hrane

Izvor: Agencija za statistiku BiH, UN ciljevi održivog razvoja

uništenju navedenih dobara prisutan je predstavnik Sanitarne inspekcije.“ Pravilnik o primjeni Zakona o PDV, čl. 11.

Činjenica da postoji povećana potreba za hranom u zajednici evidentna je i u radu javnih kuhinja. Iako nema tačnih podataka, ali procjene ukazuju da oko 17.000 do 20.000 osoba dnevno koristi usluge javnih kuhinja. Neki gradovi, kao što su Mostar i Tuzla imaju po nekoliko javnih kuhinja, a u nekim gradovima predstavnici građanskog sektora apeluju da se one otvore (Višegrad, Široki Brijeg, i sl.).²

Posebno je poražavajuća činjenica da je veliki broj djece gladno u BiH. Naime, jedna trećina djece u BiH³ živi u siromašnim uslovima i ima posljedice gladi i pothranjenosti. To znači, da 180 000 djece u BiH nema redovan pristup hrani.⁴ Također, u BiH trenutno se nalazi oko 8700 osoba u pokretu⁵ koji nemaju redovnog pristupa hrani niti mogu zadovoljiti najosnovnije životne potrebe. Prema podacima Ministarstva sigurnosti BiH, u prethodne tri godine, više od 70.000 osoba u pokretu ušlo je na teritoriju BiH. Iako veliki broj humanitarnih organizacija i pojedinaca organiziraju pomoć najugroženijim kategorijama stanovništva u BiH, velike potrebe onemogućavaju da svi dobiju obrok svaki dan.

Siromaštvo i glad ne smiju se zanemarivati jer ne samo da predstavljaju osnovu za preživljavanje, nego negativno se održavaju na ekonomsko stanje u zemlji, te su često i osnova za socijalni konflikt. Štoviše, protesti koji su se desili 2014. godine u BiH nastali su, između ostalog, i kao posljedica izjave kantonalnog premijera da nema gladi u glavnom gradu BiH.⁶

² Mapiranje socio-ekonomskih potreba u 16 gradova u BiH, Mreža za izgradnju mira, Septembar 2021.

³ Kalicia Bateman, [A Fragile System: Hunger in Bosnia and Herzegovina](#), The Borgen Project, 06.08.2020.

⁴ Prema procjenama Agencije za statistiku BiH, u BiH trenutno živi oko 2,7 miliona stanovnika. S obzirom da oko 20% stanovnika u BiH su djeca, te da 1/3 djece živi u uslovima siromaštva i nesigurnosti hrane.

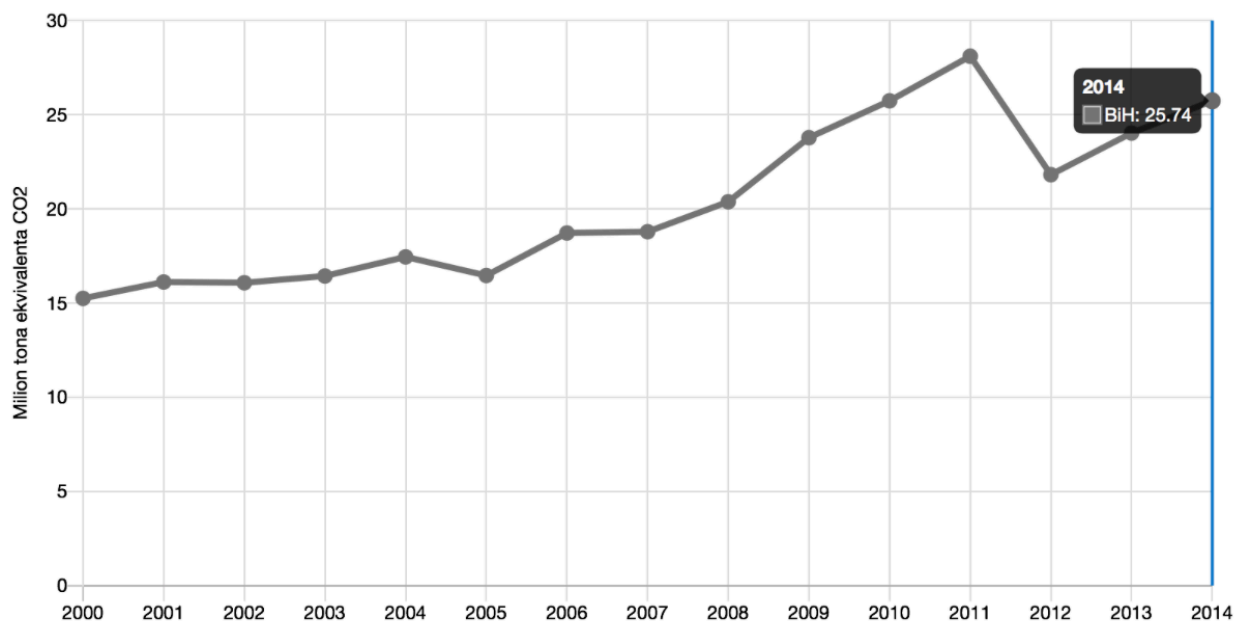
⁵ ReliefWeb, [Bosnia and Herzegovina. Mixed migration fows: winter 2020–2021 situation](#), 22.01.2021.

⁶ Valerie Hopkins, ["We are hungry in three languages": citizens protest in Bosnia](#), Open Democracy, 13.02.2014.

Spaljivanje hrane negativno utiče na okoliš

Pored činjenice da ogromna količina hrane koja se mogla iskoristiti za prehranu završava na deponijama, ovakva praksa negativno utiče na zagađenje i klimatske promjene. Naime, utvrđeno je da 8 do 10% staklenog gasa koje emituju zemlje potiče od hrane s deponija. Godišnje BiH emituje oko 27.25 miliona tona ekvivalenta CO₂.⁷ Poređenja radi, Hrvatska godišnje emituje 18.94 a Slovenija 10.99 miliona tona ekvivalenta CO₂.⁸

Grafikon 3: Ukupne emisije stakleničkih gasova za 2000-2014. u BiH

Izvor: Agencija za statistiku BiH, UN ciljevi održivog razvoja

⁷ Ovo je najnoviji dostupan podatak iz 2016. godine. Izvor: Hannah Ritchie & Max Roser, [Greenhouse gas emissions](#), Our world in data.

⁸ Ibid.

Donacije u hrani nisu oslobođene PDV

Zakon o porezu na dodatu vrijednost (PDV) stvara obavezu plaćanja ovog poreza na promet dobara i usluga u BiH kao i na uvoz dobara u BiH. Međutim, ovaj Zakon kao i Pravilnik o primjeni ovog Zakona predviđaju određene izuzetke od plaćanja PDV, odnosno oslobađanja od navedene obaveze, kada su u pitanju usluge. Čak i kad je u pitanju poklanjanje ili doniranje robe svi PDV obaveznici moraju platiti PDV na doniranu robu, uključujući i donacije hrane. Ukoliko je u pitanju donacija hrane iz inostranstva, primalac donacije obavezan je pored PDV-a platiti i carine.

Trenutno su u BiH od PDV-a oslobođene sljedeće usluge:

- usluge koje pružaju političke, sindikalne, humanitarne, dobrotvorne, i organizacije koje zastupaju interese osoba s invaliditetom, i druge i slične organizacije a koje ove organizacije pružaju svojim članovima u skladu s propisima kojima su regulisane te djelatnosti, pod uslovom da takva oslobađanja ne dovode do poremećaja konkurencije na tržištu;
- usluge doktora medicine i stomatologije, medicinskih sestara i fizioterapeutskih tehničara koje se pružaju u privatnoj praksi;
- medicinske i zdravstvene usluge, usluge socijalnog osiguranja, te usluge obrazovanja koje angažuju vjerske organizacije ili filozofska udruženja;
- usluge i isporuke dobara vjerskih organizacija ako se obavljaju radi zadovoljavanja vjerskih potreba u skladu sa propisima kojima je regulirano obavljanje tih djelatnosti;
- usluge iz oblasti kulture koje pružaju lica registrovana za obavljanje ove djelatnosti u skladu sa propisima koji uređuju oblast kulture, kao i sa njima neposredno povezani promet dobara i usluga, od strane lica čija djelatnost

nije usmjerena ka ostvarivanju dobiti, a kojima se smatraju: pozorišna i muzička djelatnost, djelatnost muzeja i galerija, djelatnost arhiva, djelatnost biblioteka, djelatnost zaštite kulturnih dobara, i djelatnost zaštite historijskih spomenika;

- javnih radio i televizijskih servisa;
- te specifične usluge iz oblasti osiguranja i reosiguranja, prometa nepokretne imovine, usluga izdavanja u zakup i podzakup nepokretne imovine, kao i finansijske usluge definirane Pravilnikom;
- usluge u vezi sa igrama na sreću.

Sigurnost kvalitete hrane od važnosti za sve

Na osnovu provedenog istraživanja u okviru projekta Pravni okvir za filantropiju evidentno je da svim relevantnim akterima u oblasti filantropije je vrlo važna kontrola donirane hrane. Time bi svake promjene u fiskalnom sistemu trebale biti praćene razvojem procedura o sigurnosti doniranja hrane. Kao prvo, humanitarnim organizacijama koje bi bile primarni primaoci donacija u hrani a koja bi se potom dalje dostavljala ugroženim kategorijama stanovništva, je važno da hrana koju primaju je sigurna za konzumaciju. Kompanije i drugi pravni subjekti koji bi bili primarni davaoci donacija u hrani, žele da odgovorno posluju i ne žele preuzeti odgovornost učešća u procesima koji nisu jasno definisati, te time smatraju da je važno pratiti standarde u ovoj oblasti koje bi pratile nadležni kontrolni mehanizmi. Također, javnim institucijama je vrlo važna procesa doniranja kako ne bi došlo do zloupotrebe kako u vezi fiskalnih olakšica a i samim donacijama u hrani.

Kako bi adresirale ovakve procese, države donose regulativu o sigurnom doniranju hrane. Na primjer, Hrvatska je usvojila [Pravilnik o doniranju hrane i hrane za životinje](#) 2018. godine koji reguliše glavne pojmove ali uslove za doniranje hrane. Prema odredbama Pravilnika hrana se može donirati

Hrana se može donirati krajnjem primatelju koji je:

- i) osoba u potrebi koja je socijalno ugrožena osoba i/ili
- ii) osoba pogođena elementarnim nepogodama ili prirodnim katastrofama ili
- iii) neprofitna pravna osoba koja pruža uslugu smještaja i/ili prehrane štíćenicima svog objekta ili osoba koja se donatoru odnosno posredniku učini vjerojatnim da se nalazi u potrebi.

Hrana koja se može donirati u skladu s ovim Pravilnikom je:

- i) hrana pred istekom roka trajanja za hranu koja je označena »upotrijebiti do« datumom i/ili
- ii) hrana pred istekom roka trajanja i nakon isteka roka trajanja za hranu koja je označena »najbolje upotrijebiti do« datumom, pod uvjetom da je sigurna i/ili
- iii) hrana koja nije prikladna za prodaju zbog nedostataka u kvaliteti, pakiranju, označavanju, masi ili drugih sličnih razloga, a koji ne mogu utjecati na sigurnost hrane.

Agencija za sigurnost hrane BiH usvojila je dosta mjera i u uveliko je uskladila regulativu u oblasti sigurnosti hrane sa standardima u Evropskoj uniji (EU). Time postoji pravna a i institucionalna osnova za razvoj regulative u pogledu sigurnog doniranja hrane u BiH.

Usvajanje fiskalnih olakšica i sistema za sigurno doniranje su UN i EU obaveze koje je Bosna i Hercegovina preuzela

Potpisivanje Pariškog sporazuma o klimi, BiH je, zajedno sa ostalih 195 država u svijetu preuzela je obavezu usvajanje javnih politika i izmjenu industrijskih praksi koje imaju za cilj da ograniče globalno zagrijavanje na znatno ispod 2, po mogućnosti na 1,5 stepena Celzijusa, u poređenju s predindustrijskim nivoima. Da bi postigle ovaj dugoročni cilj, zemlje moraju smanjiti emisija stakleničkih gasova što je prije moguće kako bi postigle klimatski neutralan svijet do sredine stoljeća.

Grafikon 4: UN ciljevi održivog razvoja

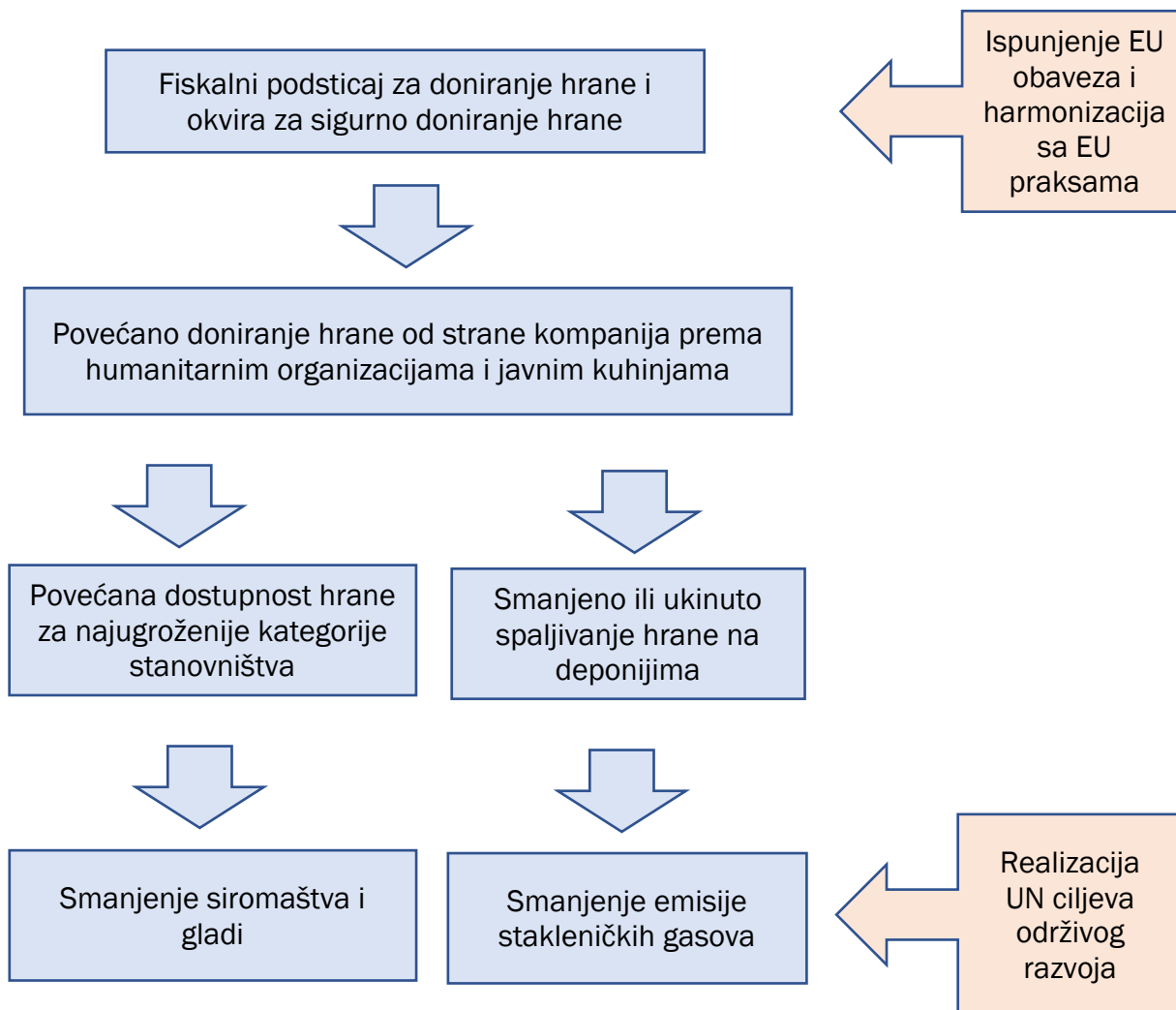
Pored Pariškog sporazuma, BiH je potpisivanjem i učešćem u Agendi 2030 za održivi razvoj se obavezala na provođenje 17 ciljeva održivog razvoja i 169 podciljeva, kako bi u potpunosti transformisala svoj socio-ekonomski okvir i time, zajedno sa svim drugim zemljama u svijetu, preorijentisala svoj razvoj.

Kada je u pitanju donacija hrane, ona je važna za adresiranje ciljeva 1, 2, 12 i 13. Naime, dok je kreiranje sistema koji će povećati dostupnost hrani od strane ugroženih kategorija stanovništva indirektno vezano za sve podciljeve i indikatore *Cilja 1: Okončati siromaštvo svuda i u svim oblicima podrazumijeva i Cilja 2: Okončati glad, postići sigurnost u opskrbi hranom, unaprijediti kvalitet ishrane i promovisati održivu poljoprivredu*, ono se djelomično odnosi i na *Cilj 13: Preduzeti hitnu akciju u suzbijanju klimatskih promjena i njihovih posljedica* s obzirom da uništavanje hrane doprinosi povećanju stakleničkih gasova. Međutim, *Cilj 12: Osigurati održive obrasce potrošnje i proizvodnje*, direktno obuhvata Podcilj 12.3. koji glasi: "Do 2030. prepoloviti globalno bacanje hrane po stanovniku na razini maloprodaje i potrošača i smanjiti gubitke hrane u lancima proizvodnje i opskrbe, uključujući gubitke nakon berbe."

Pored UN obaveza, pred BiH se nalazi i buduća obaveza usklađivanja regulative sa smjernicama Evropske unije (EU), tačnije sa [Smjernice EU-a o doniranju hrane](#) iz 2017. godine kojima su obuhvaćeni svi akteri uključeni u svaku fazu lanca opskrbe hranom, bez obzira jesu li donatori ili primatelji. Cilj ovih Smjernica je usklađivanje regulative u svim državama članicama kako bi se podstakle zajednice da razviju sisteme doniranja hrane te kako bi se potpuno iskoristila. Pored procedura o uslovima i učesnicima lanca doniranja hrane, EU Smjernice uključuju i fiskalna pravila jer porez na dodanu vrijednost (PDV) može uticati na prijenos viška hrane od donatora prema bankama hrane i ostalim humanitarnim organizacijama. Porez na dodanu vrijednost (PDV) na razini EU-a uređuje se Direktivom o PDV-u koja se mora prenijeti u nacionalno zakonodavstvo. U određenim državama članicama plaća se malo ili gotovo ništa PDV-a kada se bankama hrane donira hrana se smatra da je vrijednost donirane hrane za koju se bliži datum „najbolje upotrijebiti do/upotrijebiti do” mala ili nula.

Preporuke

Na osnovu iznesenih argumenata i podataka, teorija promjene bi bila sljedeća:

Preporuke:

- BiH hitno treba usvojiti izmjene Pravilnik o primjeni Zakona o PDV kako bi se donirana hrana pred istekom roka smatrala poreski priznatim rashodom – manjkom;
- BiH treba usvojiti a Agencija za sigurnost hrane BiH treba pripremiti Zakon ili pravilnik ili neki drugi akt o sigurnom doniraju hrane.